

ÕIGUSKANTSLER

Hr Märt Rask
Riigikohtu esimees
Riigikohus
info@riigikohus.ee

Teie 16.02.2011 nr 4-3-11-11
Õiguskantsler 14.03.2011 nr 9-2/110361/1101293

Arvamus põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluses

Austatud Riigikohtu esimees

Pöördusite minu poole arvamuse saamiseks relvaseaduse § 36 lg 1 p 8 põhiseaduspärasuse kohta.

Analüüsinud nimetatud küsimust, leian, et:

relvaseaduse § 36 lg 1 p 8 on osas, milles see ei võimalda prefektuuril relvaloa andmisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega, vastuolus Eesti Vabariigi põhiseaduse § 19 lõikega 1.

Ühtlasi teatan, et ei taotle asja läbivaatamist suulises menetluses.

Alljärgnevalt selgitan oma seisukohta relvaseaduse (RelvS) § 36 lg 1 p 8 vastavusest Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 19 lõikele 1. Asjaolude ja menetluse käigu kirjeldamisel tuginen Tallinna Ringkonnakohtu 9.02.2011 otsusele asjas nr 3-09-1484.

I Asjaolud ja menetluse käik

1. V.R.-le oli Harju Politseiprefektuuri poolt väljastanud tulirelva luba nr 1771-TR/R-289/1506-VR järgmiste tulirelvade hoidmiseks ja kandmiseks: 1) revolver *Taurus* M85 H kal 38 Spl nr OD-52598; 2) jahipüss *Mossberg* 500 kal 12 nr L467471; 3) jahikarabiin *Browning* kal 30-06 nr 29677NY7S7, optiline sihik *Supreme* 3x12x56. Luba oli kehtiv kuni 06.06.2005.

2. Põhja Politseiprefektuuri lubadetalitus andis 07.06.2005 sama prefektuuri Ida-Harju politseiosakonnale ülesande võtta seoses V.R. relvaloa kehtivuse lõppemisega 06.06.2005 relvaomanikule kuuluvad relvad, laskemoon ja relvaluba hoiule. Ida-Harju politseiosakonna vastuse kohaselt oli Kaitsepolitseiamet (KaPo) 22.03.2005 V.R. vahistanud ning temale kuulunud relvad ja laskemoona ära võtnud.

3. KaPo saatis 27.07.2005 Põhja Politseiprefektuurile teatise relvaloa küsimuse otsustamiseks, märkides, et KaPo menetluses on kriminaalasi, mille eeluurimisel tunnistati V.R. 23.03.2005

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

kahtlustatavaks karistusseadustiku (KarS) § 294 lg 2 järgi. V.R.-le kuulunud relvad ja laskemoona andis KaPo esindaja 27.07.2005 relvaloa kehtivuse möödumise tõttu hoiule Põhja Politseiprefektuuri lubadetalitusele.

4. 31.03.2009 esitas V.R. Põhja Politseiprefektuurile avalduse, milles palus vahetada tema relvaluba seoses relvaseaduse (RelvS) § 43 lg 1 p 2 kehtetuks tunnistamisega.

5. Põhja Politseiprefektuur keeldus 28.04.2009 otsusega nr 961 V.R.-le relvaloa väljastamisest ning otsustas jätta temale kuuluvad relvad ja laskemoon hoiule Põhja Politseiprefektuuri, kuna V.R. oli kriminaalasjas nr 1-06-15769 süüdistatav ja antud kriminaalasjas viidi Harju Maakohtus läbi kohtulikku menetlust. RelvS § 36 lg 1 p 8 kohaselt ei anta relvaluba füüsilisele isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel süüdistatav.

6. V.R. vaie relvaloa väljastamisest keeldumise otsuse kehtetuks tunnistamiseks jäeti Põhja Politseiprefektuuri 04.06.2009 vaideotsusega nr 1277 rahuldamata. Vaideotsuse kohaselt keelduti V.R.-le relvaloa väljastamisest, kuna vahetada on võimalik vaid kehtivat relvaluba. RelvS § 41 lg 6 p 1 kohaselt tuleb politseiprefektuurile esitada dokumendid relvaloa vahetamiseks vähemalt üks kuu enne loa kehtivuse lõppemist, antud avaldus laekus aga oluliselt hiljem. Politseiprefektuuril puudub RelvS § 36 lg 1 p 8 põhiselt kaalutusõigus.

7. V.R. esitas Tallinna Halduskohtule kaebuse Põhja Politseiprefektuuri 28.04.2009 relvaloa väljastamisest keeldumise otsuse nr 961 tühistamiseks ning taotles RelvS § 36 lg 1 p-i 8 põhiseadusega vastuolus olevaks tunnistamist osas, milles see ei võimalda politseiprefektuuril arvestada kahtlustatava või süüdistatava relvasoetamisloa või relvaloa väljastamisel kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

8. V.R. juhtis tähelepanu RelvS § 43 lg 1 p-le 2 (2005. a redaktsioonis), mille kohaselt relvaloa väljastanud politseiprefektuur peatab loa kehtivuse, kui loa omaja on kriminaalmenetlusest tulenevatel asjaoludel tunnistatud kahtlustatavaks, võetud vastutusele süüdistatavana või antud kohtu alla. Kuigi Põhja Politseiprefektuur V.R.-le teadaolevalt relvaloa kehtivuse peatamise otsust ei teinud, siis kuivõrd politseiprefektuur ei teavitanud V.R. ka relvaloa kehtivuse lõppemisest ega kohustusest relvaloal märgitud relvad RelvS § 44 lg 6 kohaselt võõrandada, järeldas kaebaja, et faktiliselt oli tema relvaloa kehtivus alates talle kahtlustuse esitamisest peatatud. V.R. rõhutas, et juhul, kui tema relvaloa kehtivus oleks seaduse järgi peatatud ja kui relvaloa peatumise perioodil relvaloa kehtivus lõppes, oleks pärast relvaloa kehtivuse peatamise aluseks oleva asjaolu äralangemist võimalus esitada taotlus relvaloa vahetamiseks (RelvS § 41). RelvS § 44, mis sätestab relvaloa kehtivuse lõppemise tagajärjed, ei näe ette tagajärge avalduse hilisema esitamise kohta. Seega ei saanud relvaloa vahetamise avalduse hilisem esitamine olla V.R. hinnangul põhjuseks relvaloa vahetamisest keeldumiseks.

9. Vaatamata sellele, kas kaebajal oli õigus relvaloa vahetamiseks või pidi ta taotlema uut relvaluba, oli loa väljastamise takistuseks RelvS § 36 lg 1 p 8, mis ei võimalda relvaluba väljastada isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel asjaoludel kahtlustatav või süüdistatav. V.R. viitas Riigikohtu 26.03.2009 otsusele nr 3-4-1-16-08, kus küll relvaloa andmise asemel oli kõne all loa kehtivuse peatamine, kuid vaidlustatud säte lähtus samast eeldusest nagu praeguselgi juhul – isiku tunnistamine kahtlustatavaks või süüdistatavaks. V.R. märkis, et selle otsusega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks RelvS § 43 lg 1 p 2 osas, milles see ei võimalda politseiprefektuuril

arvestada kahtlustatava või süüdistatava relvasoetamisloa või relvaloa kehtivuse peatamisel kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega. Nii RelvS § 43 lg 1 p 2 kui ka RelvS § 36 lg 1 p 8 alusel tehtavate otsuste puhul on tegemist kaalutusotsusega haldusmenetluse seaduse (HMS) § 4 lg 1 kohaselt. Politseiprefektuur ei ole otsuses kaebaja isikut ega temale etteheidetavat süütegu – aususe kohustuse rikkumisega seotud kuritegu – relvaloa vahetamisest (või väljastamisest) keeldumisel arvestanud.

10. V.R. tõi välja, et enne relvaloa faktilist peatamist ja kehtivuse lõppemist oli ta jahimees (kuni 16.12.2011 kehtiv jahitunnistus). Relvaloa vahetamisest keeldumine võttis talt võimaluse kasutada relva jahipidamiseks ning enese ja vara kaitseks, millega riivati tema PS § 19 lg-s 1 sätestatud üldist põhiõigust vabale eneseteostusele (vt RKPJK 06.10.2000 otsus nr 3-4-1-9-00, p 12).

11. Põhja Politseiprefektuur vaidles V.R. kaebusele vastu, väites, et olenemata relvaloa aegumise põhjusest, ei ole vastavalt RelvS § 36 lg 1 p-le 8 võimalik uut relvaluba väljastada, kuna V.R. on käesoleval ajal kriminaalmenetluses süüdistatav. Samuti ei ole võimalik relvaloa vahetamine, kuna RelvS § 41 lg 9 välistab relvaloa väljastamise ka vahetamise protseduuris, kui isik on kriminaalmenetluses süüdistatav.

12. Tallinna Halduskohtu 30.06.2010 otsusega jäeti V.R. kaebus rahuldamata. Kohus leidis, et kuna kaebaja poolt relvaloa vahetamise avalduse esitamise ajaks 31.03.2009 oli kaebaja relvaloa kehtivusaeg (kehtis kuni 06.06.2005) lõppenud ning relvaluba oli olnud kehtetu juba üle kolme ja poole aasta, ei olnud vastustajal võimalik tema relvaluba vahetada, sest vahetada saab üksnes kehtivat relvaluba. Seetõttu oli kaebaja avalduse rahuldamata jätmine sisuliselt õige. Relvaloa kehtivusaja möödumise tõttu tulnuks kaebajal soovi korral omandada relvaluba, s.t esitada avaldus relvaloa väljastamiseks, mitte vahetamiseks. Viide kaebaja süüdistatava-staatusele kriminaalasjas ja RelvS § 36 lg 1 p-le 8 oli kohtu hinnangul kaevatavas otsuses asjakohatu, sest asjas ei olnud tuvastatud, et kaebaja relvaloa kehtivus oleks millalgi olnud peatatud. Kuna alust vaidlustatud otsuse tühistamiseks ei olnud, jättis kohus käsitlemata poolte väited seoses RelvS § 36 lg 1 p 8 võimaliku põhiseadusevastasusega.

13. V.R. esitas apellatsioonkaebuse halduskohtu otsuse tühistamiseks ja asja halduskohtule uueks läbivaatamiseks saatmiseks. Kaebaja väitel ei olnud ta relvaloa vahetamise taotluse esitamisel teadlik, et temale väljastatud relvaluba on kaotanud kehtivuse, vaid eeldas, et õiguskaitseorganid peatavad tema relvaloa kehtivuse vastavalt seadusele. Halduskohus leidis ekslikult, et kaevatav otsus puudutas relvaloa vahetamisest keeldumist, sest V.R.-le keelduti relvaloa väljastamisest RelvS § 36 lg 1 p 8 alusel. Tuvastades ebaõigesti vastustaja välja antud haldusakti, ei laskunud kohus kaebaja poolt sisuliselt esitatud asjaolude lahendamisele.

14. Põhja Prefektuur (nimi muutus alates 01.01.2010 seoses ühtse Politsei- ja Piirivalveameti loomisega) palus jätta apellatsioonkaebuse rahuldamata ja halduskohtu otsuse muutmata. Kaebajale keelduti relvaloa vahetamisest selle väljastamise teel, kuna kaebajal puudus dokument, mille vastu seda vahetada. Kaebaja relvaloa kehtivust ei peatatud, sest puudus informatsioon kriminaalmenetluse alustamise kohta. Hetkeks, kui info laekus, oli kaebaja relvaloa kehtivuse lõppemisest möödas poolteist kuud. Kaebaja esitas relvaloa vahetamise taotluse ligi 4 aastat peale relvaloa kehtivuse lõppemist. RelvS § 34 lg 7 järgi on relvaloa kehtivusaeg viis aastat. Pole mõistlik eeldada, et relvaloa kehtivuse peatamine kestab kauem, kui loa kehtivus. Isegi kui kaebaja relvaloa kehtivus

oleks peatatud, ei oleks relvaluba vahetatud, sest seda saab väljastada vaid juhul, kui ei esine RelvS §-s 36 toodud relvaloa andmist välistavaid asjaolusid.

15. Tallinna Ringkonnakohus 9.02.2011 otsusega nr 3-09-1484 rahuldab V.R. apellatsioonkaebuse ning tühistas Põhja Politseiprefektuuri 28.04.2009 relvaloa väljastamisest keeldumise otsuse nr 961. Ühtlasi jättis ringkonnakohus kohaldamata ja tunnistas põhiseadusega vastuolus olevaks relvaseaduse § 36 lg 1 p 8 osas, milles see ei võimalda prefektuuril relvaloa andmisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega, edastades kohtuotsuse põhiseaduslikkuse järelevalveks Riigikohtule.

16. Ringkonnakohtu otsuse põhjenduste kohaselt oli relvaloa kehtivust võimalik peatada kuni relvaloa kehtivusaja lõppemiseni (06.06.2005), mis oli märgitud relvaloale ja pidi seetõttu olema kaebajale teada. Pärast relvaloa kehtetuks muutumist kaotas see oma õigusjõu ja seda ei olnud enam võimalik vahetada, vaid isikul oli võimalik taotleda üksnes uut relvaluba relvaseaduses ettenähtud korras. Seepärast käsitles Põhja Politseiprefektuur 28.04.2009 relvaloa väljastamisest keeldumise otsuses nr 961 õigesti kaebaja avaldust relvaloa vahetamiseks avaldusena relvaloa saamiseks ja hoiulolevate relvade tagastamiseks.

17. Kaebaja näol oli tegemist kriminaalasjas süüdistatava isikuga, kellele relvaloa andmise välistab RelvS § 36 lg 1 p 8. Nimetatud sätte järgi ei ole seadust rakendaval haldusorganil muud valikut, kui relvasoetamisloa või relvaloa andmisest keelduda. Haldusorganile ei ole jätud võimalust hinnata konkreetse juhtumi asjaolusid, mistõttu vaidlusalune säte ei anna seaduse rakendajale kaalutusõigust ei valiku- ega otsustusdiskretsiooniks.

18. Relvaloa väljastamisest keeldumise otsus võttis V.R.-lt võimaluse kasutada relva jahipidamiseks ning enese ja vara kaitseks, millega riigivõim riivas kaebaja PS § 19 lg-s 1 sätestatud üldist vabaduspõhiõigust.

19. Ringkonnakohtu arvates on seadusandja RelvS § 36 lg 1 p-s 8 ette nähtud piirangu kehtestamisel järginud legitiimset eesmärki ennetada ohtu inimeste elule ja tervisele. Piirang on selle eesmärgi saavutamiseks sobiv ja vajalik, kuid ei ole mõõdukas, kuna see ei võimalda arvestada asjaolu, et kriminaalasjas kahtlustatav või süüdistatav isik ei tarvitse relvaloa andmisest keeldumisega kaitstavaid õigushüvesid kahjustada. Seepärast leidis ringkonnakohus, et kaebajale relvaloa väljastamisest keeldumine ei olnud proportsionaalne.

II Vaidlusalune säte

9. Relvaseaduse relevantne säte on sõnastatud järgnevalt:

"§ 36. Füüsilisele isikule soetamisloa ja relvaloa andmist välistavad asjaolud

(1) Soetamisloa ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes:

[...]

8) on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav;

[...]"

III Õiguskantsleri seisukoht

1. Normikontrolli lubatavus – vaidlustatud sätte asjassepuutuvus

20. Kohtu poolt alगतatava konkreetse normikontrolli lubatavuse eelduseks on kontrollimiseks esitatud sätte asjassepuutuvuse määramine (PSJKS § 14 lg 2 lause 1). Asjassepuutuvust on Riigikohus sisustanud järgmiselt: "Otsustava tähtsusega on säte siis, kui kohus peaks sätte põhiseadusele mittevastavuse korral otsustama teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral."¹ Veelgi täpsem oleks öelda, et norm on asjassepuutuv siis, kui kohus peaks kohtuasja lahendamisel otsustama selle kehtetuse korral teisiti kui selle kehtivuse korral. "Asjassepuutuvaks saab lugeda üksnes isiku suhtes kohaldatud normi, mis tegelikult reguleerib vaatlusalust suhet või olukorda."² Sellest tulenevalt on rõhutatud, et "[...] sätte asjassepuutuvuse üle otsustamine eeldab mõnel juhul ka selle hindamist, kas konkreetse normikontrolli algatanud kohus on õigesti tõlgendanud põhiseadusevastaseks tunnistanud normi, samuti norme, mis määratlevad põhiseadusevastaseks tunnistanud sätte kohaldamise tingimused ja ulatuse" ning asjassepuutuvuse hindamiseks on "[...] vajalik, et asja lahendav kohus oleks välja selgitanud nii vaidluse lahendamiseks olulised asjaolud kui ka kohaldatava õigusnormi"³.

21. Seega on asjassepuutuvuse kriteeriumi täitmise eelduseks muuhulgas, et varasemas kohtumenetluses on tuvastatud olulised asjaolud, on õigesti tõlgendatud normi, mille põhiseaduspärasuse küsimus on tõusetunud, ning samuti ka teisi asjakohaseid norme, mis seonduvad konkreetse normi kohaldamise tingimuste ja ulatusega.

22. Tallinna Ringkonnakohus otsustas tunnistada RelvS § 36 lg 1 p 8 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta kohaldamata osas, milles see ei võimalda prefektuuril relvaloa andmisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega.

23. RelvS § 36 lg 1 p 8 sätestab, et soetamisluba ega relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav. V.R. oli relvaloa taotlemise ja Põhja Politseprefektuuri 28.04.2009 otsuse nr 961 tegemise ajal kohtu alla antud süüdistatavana KarS § 294 lg 2 järgi Harju Maakohtus menetletavas kriminaalasjas nr 1-06-15769. Seetõttu oli politseiprefektuuril kohustus keelduda talle relvaloa andmisest, sest RelvS § 36 lg 1 p 8 ei sisalda kaalutusõigust. Seega on **vaidlustatav säte asjassepuutuv**.

2. Normikontrolli põhjendatus

2.1. Piiratud põhiõigus ja selle riive

24. PS § 19 lõikest 1 tuleneb isiku õigus vabale eneseteostusele. Üldine vabaduspõhiõigus hõlmab nii igapäevast õigust teha või tegemata jätta mida iganes (üldine tegevusvabadus), sh sõltumata selle

¹ RKPJKo 03.07.2008, nr 3-4-1-9-08, p 16.

² RKPJKo 01.07.2008, nr 3-4-1-6-08, p 33.

³ RKPJKm 01.04.2004, nr 3-4-1-2-04, p-d 16 ja 17. Ka nt RKPJKo 03.07.2008, nr 3-4-1-9-08, p 15: "Eelnevalt tulenevalt on oluline, et õigustloova akti põhiseaduse vastaseks tunnistanud ja Riigikohtule taotluse esitanud kohus oleks veendunud, et just seda seadust või muud õigusakti tuleb vaidluse lahendamisel kohaldada ning igasugune muu lahendus on välistatud. Kohus ei saa analüüsida kaebuse esitaja suhtes juhuslikult või põhjendamatult kohaldatud normide põhiseadusele vastavust."

väärrikusest või ühiskondlikust ja moraalsest aktsepteeritavusest.⁴ Üldise vabaduspõhiõiguse kaitsealas on Riigikohtu järgi nt sõiduki juhtimine⁵ ja nii relvaga kui relvata jahipidamine⁶.

25. Tulirelva, sealhulgas jahirelva soetamist ja relvaloa väljastamist reguleerib relvaseadus. RelvS § 19 lg 1 p 5 kohaselt kuuluvad tulirelvad, välja arvatud RelvS § 20 lg-s 1 nimetatud tsiviilkäibes keelatud tulirelvad, piiratud tsiviilkäibega relvade hulka.

26. RelvS § 19 lg 2 näeb ette, piiratud tsiviilkäibega relvi võib soetada RelvS §-s 32 sätestatud relvasoetamisloa alusel koos järgneva registreerimisega relvaomaniku või -valdaja nimele, välja arvatud juhul, kui relv soetatakse teatud tegevusloaga lubatud tegevusaladel tegutsemiseks. RelvS § 34 lg 2 ls 1 järgi annab füüsilise isiku relvaluba selle omajale õiguse relvaloale kantud relva ja selle laskemoona ning helisummuti ja lasersihiku käitlemiseks relvaseaduse ning selle alusel antud õigusaktidega kehtestatud tingimustel ja korras. Relvaloa andmata jätmine või loa kehtivuse peatamine piirab niisiis isiku võimalusi relva käidelda.

27. Põhja Politseiprefektuuri 28.04.2009 otsuse nr 961 tegemise ajaks olid V.R. tulirelvad esmalt tema vahistamisega seoses KaPo poolt ära võetud ning hiljem relvaloa kehtivuse lõppemise tõttu politseiprefektuuri hoiule antud. Kuigi V.R. relvaloa kehtivus lõppes 06.06.2005, ei teinud politseiprefektuuri juht RelvS § 6 lg-s 3 nimetatud relva ja laskemoona sundvõõrandamise otsust, vaid need jäid jätkuvalt politseiprefektuuri hoiule. Kuna politseiprefektuur keeldus 28.04.2009 otsusega nr 961 V.R.-le relvaluba andmast, puudus alus talle relvade ja laskemoona tagastamiseks ning need jäid jätkuvalt politseiprefektuuri hoiule.

2.1.1. Relva kasutamine jahipidamiseks

28. V.R. väitis, et relvaga jahipidamine on võimalik vaid relvaloa olemasolu korral (Tallinna Ringkonnakohtu 9.02.2011 otsuse nr 3-09-1484, p 2).

29. JahiS § 38 lg 1 näeb ette, et kui jahipidamisviis eeldab jahirelva kasutamist, ei tohi selleks jahiluba anda isikule, kes relvaluba ei oma. JahiS § 38 lg 2 sätestab, et relvaluba peab olema jahil kaasas ainult jahirelvaga jahipidamise korral.

30. JahiS 39 lg 1 p 1 ja 2 sätestavad, et tulirelvadest on lubatud jahipidamisvahendid sile- või vintraudne või kombineeritud tulirelv, välja arvatud täisautomaattulirelv, ning poolautomaattulirelv, mille salve mahub kuni kaks padrunit. JahiS § 39 lg 2 näeb ette, et tulirelv peab olema tunnistatud jahirelvaks relvaseaduses sätestatud korras.

31. RelvS § 29 lg 3 sätestab, et jahitulirelv on põhiliselt jahipidamiseks ettenähtud sileraudne, vintraudne või kombineeritud püss, millel on kergesti lülitatav kaitseriiv. Jahitulirelva võib isik soetada, omada ja vallata tingimusel, et tal on jahitunnistus. RelvS § 12 lg 1 p 1 kohaselt on püss tulirelv, mille üldpikkus on üle 600 mm ja relvaraua (relvaraudade) pikkus üle 300 mm. Püstol on aga tulirelv, mille üldpikkus on kuni 600 mm (kaasa arvatud) ja relvaraua pikkus kuni 300 mm (kaasa arvatud) ning mille padrunid võivad padrunisalves paikneda ühes või mitmes reas (RelvS § 12 lg 1 p 2), ning revolver on trumliga tulirelv, mille üldpikkus on kuni 600 mm (kaasa arvatud) ja

⁴ Vt M. Ernits. Kommentaarid §-le 19. – Justiitsministeerium. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2002, § 19 p 2 jj; R. Alexy. Põhiõigused Eesti põhiseaduses. Juridica eriväljaanne 2001, lk 49 jj; T. Annus. Riigiõigus. Tallinn 2006, lk 255 jj.

⁵ RKÜKm 28.04.2004, nr 3-3-1-69-03, p 33; vrd ka RKÜKo 27.06.2005, nr 3-4-1-2-05, p 71 j; RKHKo 09.06.2006, nr 3-3-1-20-06, p 15.

⁶ RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p 13; vrd RKÜKo 25.02.2004, nr 3-4-1-60-03, p 17; RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 22; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 40.

relvaraua pikkus kuni 300 mm (kaasa arvatud) ning mille trummel on nii padrunisalveks kui ka padrunipesaks.

32. Riigikohus on varasemalt rõhutanud, et RelvS § 29 lõikega 3 on seadusandja pidanud vajalikuks eristada jahitulirelvana kasutatavaid püsse revolvrimest ja püstolitest, mille kasutamine jahipidamiseks on keelatud ning et õigust vabale eneseteostusele jahipidamise eesmärgil saab seega riivata vaid vintpüsside ja sileraudsete püsside lubade kehtivuse peatamine.⁷

33. V.R.-le kuuluvatest relvadest olid püssid järgmised tulirelvad:

1) jahipüss *Mossberg* 500 kal 12 nr L467471;

2) jahikarabiin *Browning* kal 30-06 nr 29677NY7S7, optiline sihik *Supreme* 3x12x56.

Kuivõrd V.R. jahilkäimise õigust on piiratud, on tegu PS § 19 lõikes 1 sätestatud üldise vabaduspõhiõiguse riivega.

2.1.2. Relva kasutamine turvalisuse tagamiseks

34. V.R. omanduses on ka revolver *Taurus* M85 H kal 38 Spl nr OD-52598. RelvS § 28 lõike 1 punktide 1 ja 4 kohaselt võib füüsiline isik relva soetada, omada ja vallata lisaks jahipidamisele ka turvalisuse tagamiseks ehk enese ja vara kaitseks. Riigikohus on tõdenud, et kuigi nagu jahipidaminegi, ei eelda ka turvalisuse tagamine alati relva kasutamist, on relvaga turvalisuse tagamine enese ja vara kaitsmise üks lubatud viise. Seega kuulub turvalisuse tagamine enese ja vara kaitse eesmärgil PS § 19 lõikes 1 sätestatud üldise vabaduspõhiõiguse kaitsealasse.⁸

2.1.3. Vahekokkuvõtte

35. Relvalubade kehtetuks tunnistamisega kaotas V.R. õiguse võtta relvaga osa jahipidamisest ja kasutada tulirelva enesekaitse eesmärgil turvalisuse tagamiseks. Selles osas riivab RelvS § 36 lg 1 p 8 PS § 19 lõikes 1 sätestatud üldist vabaduspõhiõigust.⁹

2.2. Riive põhiseaduspärasus

36. Põhiõiguse riive peab olema nii formaalselt kui ka materiaalselt põhiseadusega kooskõlas. Põhiõiguste piiramise formaalne põhiseaduspärasus eeldab esiteks põhiseaduses sätestatud pädevuse, vormi- ja menetlusnõuete järgimist, teiseks PS § 13 lõikest 2 tuleneva õigusselguse tagamist ning kolmandaks PS § 3 lõike 1 lausest 1 tulenevast parlamendireservatsioonist kinnipidamist. Riive materiaalse õiguspärasuse eeldused on seaduse legitiimne eesmärk ning PS § 11 lausest 2 tuleneva proportsionaalsuse põhimõtte järgimine: sobivus, vajalikkus, mõõdukus. Kui riive osutub formaalselt põhiseadusevastaseks, puudub vajadus järgnevalt riive materiaalset põhiseaduspärasust analüüsida. PS § 19 lg 1 on lihtsa seadusereservatsiooniga põhiõigus, mille reservatsioon tuleneb PS § 19 lg 2 lauseosast „järgima seadust“.

37. Käesoleval juhul on piirangut ettenägev seadus kehtestatud Riigikogu poolt menetluskorda järgides seadusega, mis on avaldatud Riigi Teatajas. RelvS § 36 lg 1 p 8 vastab ka teistele formaalse põhiseaduspärasuse nõuetele. Järgnevalt tuleb seega kontrollida riive materiaalset põhiseaduspärasust.

⁷ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 23; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 43.

⁸ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 24; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 44.

⁹ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 25; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 45.

2.2.1 Legitiimne riive põhjus

38. RelvS § 36 lg 1 p 8 praegu kehtiv redaktsioon, mille kohaselt soetamisluba või relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav, jõustus 24.07.2007.

39. Relvaseaduse kõnealuse sätte praeguse sõnastuse kohta eelnõu seletuskirjas füüsilistele isikutele soetamisloa ja relvaloa andmist välistavate asjaolude regulatsiooni muutmise põhjust pikalt ei selgitata.¹⁰ Seletuskirjas märgitakse eelnõu vastava p 45 kehtestamise kohta vaid, et „riigikontrolli RelvS auditis ja õiguskantsler on viidanud puudustele relvaloa andmist välistavate asjaolude suhtes ennekõike karistatuse arvestamisel.“¹¹

40. Enne 24.07.2007 kehtis sätte järgnevas sõnastuses: soetamisluba või relvaluba ei anta füüsilisele isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kuulutatud tagaotsitavaks, tunnistatud kahtlustatavaks, võetud vastutusele süüdistatavana või antud kohtu alla.

41. Relvaseaduse eelnõu algse redaktsiooni seletuskirjas¹² ei ole kõnealuse regulatsiooni (algsest asus sätte RelvS § 37 lg 1 p-s 8)¹³ eemärke avatud. Siiski võib arvata, et nimetatud **piirang on kehtestatud eesmärgiga tagada inimeste elu ja tervise kaitse, samuti riigi julgeolek ja avalik kord**, mida Riigikohus on pidanud ka relvaloa omandamise õiguse piiramisel legitiimseks eesmärgiks.¹⁴

2.2.2. Proportsionaalsus

42. Ehkki seadusandja on piirangu kehtestanud legitiimset eesmärki silmas pidades, saab põhiõiguse riivet pidada õigustatuks vaid siis, kui on järgitud proportsionaalsuse põhimõtet. PS § 11 ls 2 sätestab, et õiguste ja vabaduste piirangud peavad olema demokraatlikus ühiskonnas vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Piirangud ei tohi kahjustada seadusega kaitstud huvi või õigust rohkem, kui see normi legitiimse eesmärgiga on põhjendatav. Kasutatud vahendid peavad olema proportsionaalsed soovitud eesmärgiga. Proportsionaalsuse põhimõttega peab arvestama mitte üksnes õiguse kohaldaja, vaid ka seadusandja.¹⁵

(1) Sobivus ja vajalikkus

43. Abinõu on sobiv, kui see soodustab eesmärgi saavutamist. Vaieldamatult ebaproportsionaalne on sobivuse mõttes abinõu, mis ühelgi juhul ei soodusta eesmärgi saavutamist.

¹⁰ Relvaseaduse, postiseaduse ja strateegilise kauba seaduse muutmise seaduse eelnõu 967 SE (X koosseis). Eelnõu seletuskiri kättesaadav:

<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou2&op=ems&eid=967&assembly=10&u=20110311091028>.

¹¹ Samas, seletuskiri eelnõu punktide 44 – 47 ja 51 – 53 kohta.

¹² Relvaseaduse eelnõu 266 SE (IX koosseis). Eelnõu seletuskiri kättesaadav:

<http://web.riigikogu.ee/ems/saros->

<bin/mgetdoc?itemid=003670078&login=proov&password=&system=ems&server=ragnell1>.

¹³ RelvS § 36 lg 1 p 8 sõnastust on 2007. aastal küll muudetud, kuid sisuliselt on imperatiivne keeld anda relvaluba isikule, kes on kahtlustatav või süüdistatav kriminaalmenetluses, algedaktsiooniga võrreldes samaks jäänud.

¹⁴ RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p 16; RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 28; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 49.

¹⁵ RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p 21; RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 29 ja 39; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 50, 51, 64 ja 65.

44. RelvS § 36 lg 1 p 8 keelab anda relvaluba isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav. Kehtestatud piirang on eesmärgi saavutamiseks sobiv. Riigikohus on märkinud, et kuriteos kahtlustatav või süüdistatav isik võib olla ohtlik ning saab kasutada relva kuritegude toimepanemise jätkamiseks või kriminaalmenetluse takistamiseks, mis võib omakorda kujutada ohtu inimeste elule ja tervisele või riigi julgeolekule ning avalikule korrale.¹⁶ RelvS § 36 lg 1 p 8 kohaselt sellisele isikule relvaloa andmisest keeldumine tähendab, et isik ei saa seetõttu relva kasutades põhjustada ohtu nimetatud õigushüvedele.¹⁷

45. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise, kuid isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne kui esimene. Teiste inimeste elu ja tervise ning riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitse eesmärki ei ole võimalik saavutada sama efektiivselt isikut vähem koormava abinõuga, sest kui anda relvaluba kahtlustatavale või süüdistatavale, ei ole põhimõtteliselt välistatud olukord, kus nimetatud õigushüved saavad ohustatud.¹⁸

(2) Mõõdukus

46. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt põhiõigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Mida intensiivsem on põhiõiguse riive, seda kaalukamad peavad olema seda õigustavad põhjused.

47. Riigikohus on lugenud V.R. kaebuse asjaoludega võrreldavate juhtumite puhul mõõdukuse põhimõttega vastuolus olevaks relvaseaduse sätte, mis ei võimaldanud relvaloa kehtivuse peatamisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega, ning sätteid, mis ei võimaldanud relvaloa kehtetuks tunnistamisel arvestada kriminaalkorras karistatu isikut ja tema toimepandud tegu.¹⁹ Riigikohus leidis, et nimetatud sätetega kehtestatud vabadusõiguste piirang on intensiivne, märkides, et piirang „võtab täielikult võimaluse kasutada relva jahipidamiseks ja turvalisuse tagamiseks“.²⁰

48. Asjassepuutuva sättega kaitstakse väga kaalukaid õigushüvesid - inimeste elu ja tervist ning riigi julgeolekut ja avalikku korda.²¹ Sellegipoolest, Riigikohus on leidnud, et pelgalt isiku süüdistavaks või kahtlustatavaks tunnistamine – nagu ka kuriteos süüdi mõistmine – ei tähenda, et isik oleks seetõttu nimetatud õigushüvede suhtes relva kasutades edaspidi alati ohtlik. Selline isik ei pruugi kaitstavaid õigushüvesid relvaga rünnata.²² Olen samuti jätkuvalt seisukohal, et piirangu eesmärgi tähtsuse puhul tuleb arvestada ka kaitstavate õigushüvede kahjustamise tõenäosust, mis sõltub relva võimaliku kasutaja isikust. Ka Riigikohus on leidnud, et „[K]ahtlustatava või süüdistatava isikut ja kahtlustuse või süüdistuse sisu arvesse võttes võib aga selguda, et isik ei ohusta kaitstavaid õigushüvesid.“²³

49. Minu hinnangul ei ole üheselt tuvastatav, kas alati sel juhul, kui isik on kriminaalmenetlus süüdistatav või kahtlustatav, aitab tema relvaloa kehtetuks tunnistamine kaasa teiste isikute elu ja tervise või riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsele. Olen seisukohal, et ohu tõenäosus on suurem siis, kui kuriteo toimepanemises kahtlustatav või süüdistatav isik on juba olnud vägivaldne või muul viisil teistele ohtlik (nt käidelnud relvi ebaseaduslikult või teatud asjaoludel organiseeritud

¹⁶ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 30; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 52.

¹⁷ Samas.

¹⁸ Samal seisukohal RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 31; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 53.

¹⁹ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 37; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 62.

²⁰ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 33; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 56.

²¹ Vt eespoolt p 41..

²² RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 34; RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 58, 59.

²³ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 34; vrld ka RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 59.

kuritegevusega seoses). Samas sisaldab karistusseadustik ka terve rea kuritegusid, mis ei ole seotud vägivallaga või relvade ebaseadusliku käitlemisega. Antud juhul menetleti V.R. suhtes kriminaalasja aususe kohustuse rikkumise alases kuriteos.

50. Riigikohus on rõhutanud, et relvaloa andmise või kehtivusega seotud piirang võib olla mõõdukas eelkõige elu- või tervisevastase kuriteo tunnustega teo toimepanemise korral, samuti sellise teo puhul, mille toimepanemisel kasutati relva, ning märkinud, et „[I]nimese elu ja tervis on olulisimad kuriteokoosseisudega kaitstavad õigushüved, kuid lisaks nendele kaitstakse karistusõigusega veel muid õigushüvesid, mille seotus inimese elu ja tervisega on minimaalne või puudub sootuks.“²⁴ Niisamuti on Riigikohus märkinud, et „mõnede tahtlike kuritegude (nt terrorism, isikuvastased kuriteod või kuriteod, mille toimepanemisel kasutati relva) toimepanemise eest karistatud isikute relvaloa kehtetuks tunnistamise ilma kaalutusõiguse võimaldamiseta võib lugeda põhjendatuks.“²⁵ Ka varasemalt on Riigikohus leidnud, et „piirang, mis keelab andmast relvaluba isikule, keda on karistatud tahtlikult toimepandud kuriteo eest, olenemata sellest, kas karistus on kustunud või kustutatud, ei ole proportsionaalne eesmärgiga kaitsta teiste isikute elu ja tervist. Üldkogu möönab, et mitte kunagi anda relvaluba mõne ohtliku tahtliku kuriteo (nt terrorismi, tahtliku tapmise) eest karistatud isikule võib olla põhjendatud.“²⁶

51. Relvaloa väljastamisest keeldumise otsuse tegemise ajal süüdistati V.R. aususe kohustuse rikkumise alases kuriteos. Ei ole tuvastatud, et ta oleks toime pannud kuriteo relva kasutades või oleks loonud ohu teise inimese elule või tervisele.

52. Eelnevast lähtudes olen seisukohal, et relvaloa andmise välistamine ilma kaalutusõigust võimaldamata isikule, kes on kriminaalmenetlusest tulenevatel alustel kahtlustatav või süüdistatav mistahes kuriteos, ei ole mõõdukas abinõu teiste isikute elu ja tervise või riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitseks, kuna see ei võimalda kahtlustatava või süüdistatava isikut ja menetletava kuriteo toimepanemise asjaolusid arvesse võtta.

Kokkuvõte

Kokkuvõttes jõudsin järeldusele, **et RelvaS § 36 lg 1 p 8 ei ole kooskõlas põhiseadusega**. Leian, et regulatsioon, mis ei võimalda prefektuuril relvaloa andmisel arvestada kahtlustatava või süüdistatava isikuga ja kahtlustuse või süüdistuse sisuks olevate asjaoludega ning mille kohaselt kahtlustatavale või süüdistatavale on igal juhul välistatud relvaloa andmine, ei ole proportsionaalne.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

²⁴ RKPJKo 26.03.2009, nr 3-4-1-16-08, p 34.

²⁵ RKPJKo 14.12.2010, nr 3-4-1-10-10, p 60.

²⁶ RKÜKo 11.10.2001, nr 3-4-1-7-01, p 24.